

Lietuvos socialinių tyrimų centro
Etninių tyrimų institutas

Institute for Ethnic Studies at the
Lithuanian Social Research Centre

ETNIŠKUMO STUDIJOS 2014/1 ETHNICITY STUDIES

Vita Petrušauskaitė
(Ne)lygios galimybės švietime:
ankstyvo romų vaikų pasitraukimo
iš ugdymo sistemos Vilniaus mieste analizė

Vita Petrušauskaitė
(Un)equal opportunities
in education: analysis of early
withdrawal of Roma children
from school in Vilnius

Vilnius | 2014

UDK 323.15

Et-15

ETNIŠKUMO STUDIJS – Lietuvoje leidžiamas tęstinis recenzuojamas mokslinis leidinys, skirtas etniškumo problematikai ir tyrimų metodologijai.

ETHNICITY STUDIES is a series of ethnicity related studies and their methodology, published in Lithuania. The journal is peer-reviewed.

Redaktorių kolegija / Editorial Board

Vyriausioji redaktorė / Chief editor

Dr. Vita Petrušauskaitė (Lietuvos socialinių tyrimų centras / Lithuanian Social Research Center)

Nariai / Members

Dr. Felix Ackerman (Europos humanitarinis universitetas, Lietuva / European Humanities University, Lithuania)

Prof. dr. Dovilė Budrytė (Džordžijos Gwinnett koledžas, JAV / Georgia Gwinnett college, USA)

Dr. Tadas Leončikas (Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondas (*Eurofound*), Airija / European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (Eurofound), Ireland)

Prof. dr. Ingo W. Schröder (Marburgo universitetas, Vokietija, ir Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva / University of Marburg, Germany and Vytautas Magnus University, Lithuania)

Dr. Vladas Sirutavičius (Lietuvos istorijos institutas, Lietuva / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania)

Dr. Kristina Šliavaitė (Lietuvos socialinių tyrimų centras ir Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva / Lithuanian social research centre and Vytautas Magnus University, Lithuania)

Prof. dr. Charles Woolfson (REMESO, Linšjopingo universitetas, Švedija / REMESO, Linköping University, Sweden)

Lietuvių kalbos redaktorė / Lithuanian language editor

Giedrė Junčytė

Anglų kalbos redaktorė / English language editor

Janina de Munck

Parengta Lietuvos socialinių tyrimų centro Etninių tyrimų institute
ir Centro tarybos rekomenduota spaudai (2014 06 12, protokolo Nr. MT-1)

Prepared by the Institute for Ethnic Studies at the Lithuanian Social Research Centre
and recommended for publishing by the Board of the Centre (2014 06 12, record No. MT-1)

Redakcijos adresas / Address of editorial board:

Etninių tyrimų institutas
Lietuvos socialinių tyrimų centras
A. Goštauto 11, LT-01108 Vilnius, Lietuva
Tel.: +370 5 272 20 63
El. paštas / e-mail: ces@ces.lt

ISSN 1822-1041

ISBN 978-9955-862-44-4

© Vita Petrušauskaitė, 2014

© Lietuvos socialinių tyrimų centras, Lietuva /
Lithuanian Social Research Centre, Lithuania, 2014

TURINYS

ĮVADAS	7
1. Ankstyvo pasitraukimo iš švietimo sistemos tyrimų teorinės ir metodologinės prielaidos	13
1.1. Teorinės ankstyvo pasitraukimo iš švietimo sistemos sampratos sociologijoje	13
1.1.1. Socialinės nelygybės ir švietimo sistemos sąsajos	15
1.1.2. Socialinės reprodukcijos švietime tyrimų kryptis	17
1.2. Etniškumo dimensija: romų etninės grupės tyrimų apžvalga	20
1.3. Metodologinės tyrimo prielaidos: lauko teorija socialiniuose moksluose	26
1.4. Empirinio tyrimo modelis	30
1.4.1. Empirinio tyrimo etapai	32
1.4.2. Duomenų rinkimo metodai	33
1.4.3. Duomenų analizės metodai	34
1.4.4. Vaikų dalyvavimo tyrime metodologinių aspektų ir tyrimo etikos klausimų aptarimas	36
2. Struktūriniai socialinės reprodukcijos švietimo sistemoje veiksniai	39
2.1. Švietimo ir socialinės politikos sąveika	39
2.2. Romai kaip etninė mažuma: etniškumo dimensija	44
2.3. Tiriama lauko autonomiškumas: Vilniaus m. savivaldybės politika Kirtimų gyvenvietės klausimu 2004–2012 m.	51
3. Socialinės reprodukcijos švietime raiška: romų išsilavinimas 2001–2011 m.	59
3.1. Lietuvos romų išsilavinimo rodikliai 2001–2011 m.	60
3.2. Kirtimų gyventojų socialiniai ir demografiniai bruožai	63
3.2.1. Išsilavinimo lygio kaita 2001–2011 m.	67
3.2.2. Žvilgsnis iš arčiau: moterų išsilavinimas	71
3.2.3. Mokyklinio amžiaus vaikų grupė (7–16 m.)	72
3.3. Duomenų analizės apibendrinimas	74

4.	Ankstyvas romų vaikų pasitraukimas: mikrolygmens analizė	76
4.1.	Ankstyvas vaikų pasitraukimas kaip procesas	76
4.2.	Vaikų dalyvavimo švietimo sistemoje modeliai	77
4.2.1.	Pirmas modelis: „Reikia daug dirbti, kad pasivytum“	78
4.2.2.	Antras modelis: „Jei aš būčiau tu – užaugusi būčiau gydytoja“	84
4.2.3.	Trečias modelis: visi nepastebėti vaikai	93
4.3.	Duomenų analizės apibendrinimas	95
5.	Ankstyvas vaikų pasitraukimas (ne)galios santykių lauke	98
5.1.	Lauko veikėjų požiūriai į vaikų ankstyvą pasitraukimą	99
5.1.1.	Tėvai: „Reikia, kad mokytųsi, bet sunku, labai sunku“	99
5.1.2.	Mokytojai: „Kartais visiems rankos nusvyra“	104
5.1.3.	Vaiko teisių priežiūros institucijos: „Mes dabar nieko nedarom – gal tik aplopysim“	110
5.1.4.	Politikos planavimo ir įgyvendinimo institucijos: „Gal čia reikia to, gal ano, gal programos...“	116
5.1.5.	Nevyriausybinių organizacijų: „Tas darbas toks ir yra – eini ir pūti prieš vėją“	122
5.2.	Duomenų analizės apibendrinimas	126
	IŠVADOS. Švietimo sistema ir lygios galimybės Lietuvoje	129
	SUMMARY. (Un)equal opportunities in education: analysis of early withdrawal of Roma children from school in Vilnius	135
	Main concepts and terminology used in the study	137
	Methodology of the research	139
	Structure of the study	140
	Summary of the work results and conclusions	142
	LITERATŪRA	149

Et-15 **Etniškumo** studijos 2014/1. Ethnicity Studies 2014/1.
Lietuvos socialinių tyrimų centras. – Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras, Vaibra 2014. – 164 p. iliustr.
Santr. lietuvių ir anglų k. – Bibliogr. 149–163 p.

ISSN 1822-1041

ISBN 978-9955-862-44-4

Etniškumo studijos – Lietuvoje leidžiamas tęstinis recenzuojamas mokslinis leidinys, skirtas etniškumo problematikai ir tyrimo metodologijai. Nuo 2003 metų leidinyje nuosekliai analizuojami teoriniai nacionalizmo, etniškumo ir tarpetninių santykių bei jų tyrimų aspektai, pateikiamos aktualios konkrečiau laikotarpio realijų, vienaip ar kitaip susijusių su etniškumo raiška, mokslinės interpretacijos.

Pristatomas leidinys – tai atskira V. Petrušauskaitės studija, skirta socialinės reprodukcijos raiškos Lietuvos švietimo sistemoje analizei, tiriant ankstyvo romų vaikų pasitraukimo iš ugdymo priežastis ir procesą Vilniaus mieste. Atliktame tyrime reikškinys buvo analizuojamas keliais lygmenimis. Makrolygmeniu (visuomenės), buvo analizuojami skirtingų romų etninės grupės kartų išsilavinimo rodikliai ir jų kaita 2001–2011 metais. Mikrolygmeniu (individualus) buvo stebimas ankstyvo pasitraukimo iš ugdymo procesinis pobūdis, analizuojant Kirtimuose gyvenančių romų vaikų pirmųjų dvejų metų dalyvavimo ugdyme patirtis. Mezolygmeniu (švietimo laukas) lygiu vaikų ankstyvas pasitraukimas iš ugdymo analizuotas kaip procesas socialinėje erdvėje, t. y. kaip vaikų veiksenos strategija, formuojama tarpasmeninio santykio su kitais ugdymo procese dalyvaujančiais veikėjais (tėvais, mokytojais, vaiko teisių priežiūros institucijų darbuotojais ir kt.). Studijoje pabrėžiama visuomenės socialinės nelygybės svarba romų vaikų ankstyvo pasitraukimo iš ugdymo procese – romų vaikų galimybės dalyvauti ugdyme nebuvo lygios kitų vaikų galimybės, tačiau į šias esmines nelygybes tiriamame švietimo lauke nebuvo atsižvelgiama, aktualizuojant etninę skirtį tarp daugumos ir mažumos grupių.

ETNIŠKUMO STUDIJS 2014/1
ETHNICITY STUDIES 2014/1

Dizainerė Regina Banevičienė
2014-12-01, Tiražas 150 egz.
Išleido ir spausdino UAB „Vaibra“
Tel./faks. (8 5) 233 11 34, info@vaibra.lt
Raugyklos g. 15, LT-01140 Vilnius